

O. GRIGORASHCHENKO
Mykolaiv

V. F. SNIGOVOI'S MEMORIES AS A SOURCE OF THE HISTORY OF VYSUNSK REPUBLIC (1919)

Analyzed the manuscript memories Snegovoi V.F as a source for the history of the Ukrainian revolution in Nikolaev in 1917–1921, in particular, covers developments relating to Visunsk People's Republic (1919).

Keywords: memories, Ukrainian revolution Vysunska Republic, the rebels.

О. Н. ГРИГОРАЩЕНКО
г. Николаев

ВОСПОМИНАНИЯ В. Ф. СНЕГОВОГО В КАЧЕСТВЕ ИСТОЧНИКА ПО ИСТОРИИ ВИСУНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ (1919 г.)

Анализируется рукопись воспоминаний В.Ф. Снегового в качестве источника по истории Украинской революции на Николаевщине в 1917–1921 гг., в частности рассматриваются события связанные с Висунской народной республикой (1919 г.).

Ключевые слова: воспоминания, Украинская революция, Висунская республика, повстанцы.

Стаття надійшла до редколегії 10.10.2015

УДК 737.1(477.73)

Є. Г. ГОРБУРОВ, К. Є. ГОРБУРОВ
м. Миколаїв

БОНА ВОРОНІВСЬКОЇ ЕКОНОМІЇ ПАНА ЕРНСТА

У статті розповідається про бону, яка нарівні з грошовими знаками Російської імперії перебувала в товарно-грошовому обігу на території Воронівської економії німецького колоніста А. Ернста в кінці XIX – початку XX ст. (сьогодні с. Воронівка Вознесенського району Миколаївської області). У виданих до цього часу нумізматичних каталогах і довідниках, з якими працювали автори, згадка про цю бону відсутня. Воронівська бона вперше описана в цій статті.

Ключові слова: бона, жетон, гроші, товар, економія.

Більш за століття відокремлює нас від того часу, коли на землях сучасної Миколаївщини розташовувалися багаті економії «королів» рослинництва, птахівництва, вівчарства і інших галузей сільськогосподарського виробництва. Зразки продукції цих економії отримували на всеросійських і всесвітніх виставках і ярмарках високі винагороди, а з ними – популярність і професійне визнання. Серед посушливих степів, як оазиси в пустелі, з'являлися багаті палаци з парками, ставками, в яких водилися коштовні породи риб, водопадами і зоопарками.

Сьогодні зрідка краєзнавцями вивчаються документи, що залишилися і зберігають

інформацію про справжніх господарів землі. По «руках» колекціонерів ходять вицвілі фотогографії тих років, на жаль, без точної прив'язки до того або іншого населеного пункту, або особи.

Деякі власники економії чеканили власні металеві «гроші» – бони¹. Останнім часом детально описані металеві бони німецьких колоністів Фальц-Фейнів, які були в обігу в їх економії Асканія-Нова².

Це був не одиничний випадок. Випуск «власних грошей» заводами, фірмами, промислами і приватними особами набув широкого поширення в XIX столітті. Бони випускали акціонерні товариства, лазні і банки, булочні і

¹ Бони – карбовані знаки, що слугували квитанцією або ордером для отримання товарів чи грошей.

² Сьогодні – біосферний заповідник «Асканія-Нова» імені Фридриха Едуардовича Фальц-Фейна, Херсонська область.

буфети, військові (буфети, лавки, збори офіцерів і солдатів), їдальні, гімназії, готелі, клуби, парки, пекарні, корчми, ресторани, товариства, сади, санаторії, театри, транспорт, церкви і монастирі, економії.

Як правило, це були металеві кола, овали, прямокутники, шестикутники і так далі з цифрами 3, 5, 10 та ін., або позначенням отриманого з торгівельних лавок або їдалень товару: «фунт хліба», «обід», «молоко – 180 гр. – 25 коп.», «для просфор».

Окремі бони виступали в ролі жетонів для карткової гри, клубних бонів, як трактирні, водопровідні марки для отримання води з водогінних будок і т. ін.

Таким чином, випуск бон, жетонів, марок та ін. приватними особами або фірмами переслідував певні економічні цілі: з їх допомогою можна було розраховуватися за виконану роботу в трактирах, частково або повністю оплачувати власникам роботу товарами зі своїх лавок або магазинів, повністю виключаючи ходіння казначейських кредитних квитків.

Наприклад: «...Сибірський золотопромиловець Н. Базилевський, що випустив в другій половині XIX століття «власні гроші», на 10-копійчаної марці-боні так написав: «Марки ці видаються замість готівки службовцям в нашій компанії і отримують назад від них теж як готівка за їстівні припаси і товарні речі, забираються ними з промислових магазинів або запасів» [1, 4].

У науковій літературі питання про металеві бони висвітлюється вкрай бідно, зазвичай про них заходить мова у зв'язку з так званими приватними грошима.

У 1870 році випуск приватних бон в Росії був заборонений законодавчо, тому що держава побачила тут порушення державної монополії на випуск грошових знаків. «Проте ще на початку XX століття приватні бони і папєрові і металеві продовжували випускати» [2, 226–232].

Робітники і службовці частину заробітку на окремих заводах, фабриках та інших підп-

риємствах отримували подібними бонами і «отоварювали» їх в магазинах і крамницях, що належали господарям виробництв і фірм.

Про одну економію (точніше, невеликий сегмент її історії), що існувала на землях колишнього поселення Пондік (1783), а з 1850 року отримала назву Воронівка³, – наша розповідь.

Чому саме про Воронівку? Там, в економії пана Ернста, випускалися металеві бони. Це поки єдиний випадок випуску та обігу, встановлений у населених пунктах – колишніх поміщицьких володіннях в XIX столітті на території сьогоднішньої Миколаївської області.

Детальніше ознайомитися з історією села Воронівка можна в матеріалі, підготовленому Тетяною Вдовиченко та Сергієм Ольховик «Пондік на «святих кулях». Кілька штрихів до історії с. Воронівка», опублікованому на сторінках газети «Нове місто» в 2011 році, що зберігається в Миколаївській державній універсальній науковій бібліотеці ім. О. Гмирьова [3].

Зауважимо, що в списках господарів Пондік-Воронівки з 1868 року стоїть четвертим іноземний підданий німець за походженням Адам Іванович Ернст⁴.

Як зазначають у своєму дослідженні Т. Вдовиченко та С. Ольховик: «...Саме з цього періоду село набуває як би друге життя: дотолє бідне, з напівзруйнованим господарством, воно виходить в число кращих Єлисаветградського повіту. Ернст не почав господарювати абияк, аби швидше отримати дохід. Він рішуче відійшов від рутинної системи землеробства, яка тоді вважалася цілком раціональною і була побудована за принципом «чим більше посівів – тим вірніше дохід від маєтку». Він відновив сівозміни, зайнявся вівчарством.

Наприклад, у своєму маєтку він ввів доти небачену тут польову систему землеробства, з оборотом полів до 10 років: у перший рік на поле висівались просо, льон, на другий рік – гірке (пшениця), 3-й – ячмінь, овес, 4-й – жито, ячмінь, 5-й – гречка, жито, на 6-й рік поле залишали під толокою, 7–9-ті рр. – був сінокіс.

³ Воронівка – населений пункт Вознесенського району Миколаївської області. Розташована на берегах річки Мертвод (притока Південного Бугу), в 17 км на північ від районного центру і в 15 км від залізничної станції Вознесенськ.

⁴ На кінець XIX ст. в Єлисаветградському повіті було 8 землевласників з іноземних підданих, із них 2 – великі, в їх числі був Ернст.

До кінця 80-х рр. XIX століття колишне сільце Пондік перетворюється у велику економію А. Ернста. Тут не було дефіциту робочих рук, тому що в окрузі всі знали: німець завжди щедро платить як місцевим селянам, так і сезонним».

У економії Ернста серйозно займалися розведенням волоських овець: було кілька отар чисельністю до 2 тисяч голів.

Безумовно, все це позначалося на позитивній динаміці розвитку економії.

«Продукція землеробства і вівчарства з економії Ернста доставлялася гужем на Вознесенську пристань (зерно) і далі, до Миколаєва, шерсть возили в Херсон на вовномийні заводи. Для цього наймалися візники, які брали за перевезення 1 пуда продукції на відстань 50 верст близько 10 копійок. Приватні землевласники, економлячи гроші, возили хліб у Миколаїв своїми підводами, щоб не наймати візників. До настання холодів деякі здійснювали в Миколаїв по 5-8 «ходок». Продукція вівчарства продавалася і на Вознесенському базарі – м'ясо, бринза. Наприклад, фунт бринзи (450 грамів) коштував тоді 3-4 копійки сріблом.

А ось статистичні дані по с. Воронівка, станом на 1896 рік [4, 284]: «Пондик (Воронівка, Эрнста) д.; р. Мертвовод; дв. 77; жит. 570 (212 м. 358 ж.); у. гор. 125 в.; вол. и з. п. ст. Трикраты 5 в.; ст. ж. д. Ново-Украинка 80 в.»⁵

З початку XX століття Воронівською економією управляє син Адама Ернста – Генріх. Він ще більш примножив те, що зробив і побудував батько. Дотепер у Воронівці, в її історичному центрі, збереглися і використовуються побудовані в ті далекі роки комори, підвал, зберігся і «панський» будинок. Пан Ернст навіть випускав власні гроші – бони, що мали обіг в його економії».

Зі статті відомо, що 3-копійчана бона «Воронівської економії пана Ернста» експонується в краєзнавчому музеї м Вознесенська⁶. У

книзі-каталозі А. В. Тункель «Металеві бони Росії та СРСР» дано перелік і малюнки 1354 бон, встановлених на момент видання книги – 1992. Зауважимо, малюнок і опис воронівської бони в книзі відсутні.

Про воронівську бону розповів у своїх статтях «Воронівська бона» і «Вороновская бона» нумізмат з міста Владивостока В. Росинський [5, 6].

Так, про бони розповіли, але не описали.

У серпні 2015 року в одній з приватних колекцій ми зустрілися з таємничою незнайомкою – воронівською боною. Її власник люб'язно дозволив сфотографувати і описати бону. Представляємо фотографії її лицьового та зворотного боків.

Бона виготовлена штампуванням, має форму кола діаметром 23 мм. Товщина – 0,7 мм. Гурт гладкий. Виконана з бронзи. Вага – 2,7 м

На лицьовій стороні – цифра «3» заввишки 15 мм, праворуч від неї висотою 4 мм – буква «К.» з крапкою.

На зворотному боці: вгорі по колу – напис «Вороновская», по центру – між шестикінечних зірочок горизонтальний напис «экономия»; внизу по колу – напис «Г-на ЭРНСТА».

Уздовж обведення лицьового та зворотного боків бони по всьому периметру поміщені в один ряд дрібні намиста.

Описувана нами бона була придбана колекціонером через інтернет на аукціоні Violity в липні 2015 року. За інформацією продавця, ця бона знайдена в городі приватного будинку в с. Прибужани Вознесенського району. До цього на цьому ж аукціоні була продана аналогічна бона з пробитим вгорі отвором в 2010 році і така ж бона з двома отворами (вгорі і по центру) – в 2012 році.

Тепер воронівська бона, уперше докладно описана нами, зайняла гідне місце серед уже відомих бон і стала нумізматичної пам'яткою історії Миколаївського краю того часу.

⁵ Де (рос. м.): д. – «деревня», дв. – «дворов», жит. – «жителей», м. – «мужчин», ж. – «женщин», у. гор. – «уездный город», в. – «верст», вол. – «волость», з. п. ст. – «земская почтовая станция», ст. ж. д. – «станция железной дороги».

⁶ Ми зв'язалися з директором комунального підприємства «Вознесенский художній музей С. А. Кібрика» Валентиною Павлівною Ованесиян. Вона повідомила, що бона не експонувалася і не експонується в їх музеї. Додавши, що років 15 тому пропала Книга № 1 реєстрації експонатів краєзнавчого музею. Завідувачка краєзнавчим музеєм м. Вознесенська Т. А. Городня повідала наступну інформацію: в 2010 році в середній школі с. Воронівка відкрився шкільний музей (директор на громадських засадах Д. Н. Якушкіна). В день відкриття було зроблено фото воронівської бони, яка цього ж дня була загублена. Сьогодні в шкільному музеї експонується тільки її фото.

Список використаних джерел

1. Тункель А. В. Металлические боны России и СССР / А. В. Тункель. — Донецк : Донецкая городская типография, 1992. — 118 с.
2. Рылов И. И. Монеты России и СССР. Каталог / И. И. Рылов, В. И. Соболин. — М. : Интерпринт, 1993. — 304 с.
3. Тетяна Вдовиченко та Сергій Ольховик «Пондік на «святих кулях». Кілька штрихів до історії с. Воронівка» // «Нове місто». — 19 жовтня і 2 листопада 2011 р. — № 40, № 42.
4. Список населенных мест Херсонской губернии и статистические данные о каждом поселении. — Херсон : Изд. Губерн. Статист. Комитета. Тип. Губернского Правления, 1896. — 582 с.
5. Росинский В. Воронівська бона / В. Росинський // Вознесенщина моя зоряна: історико-краєзнавчий нарис (до 80-річчя утворення району) (перша книга із серії «Вознесенщина моя зоряна»). — Вознесенськ : Вознесенська друкарня, 2003. — 210 с.
6. Росинский В. Воронівська бона // Вестник Прибужья (№ 9). — 2005. — 26 февраля. — С. 13.

Воронівська бона. Лицева сторона.
Из частной коллекции

Воронівська бона. Обратная сторона

E. GORBUROV, K. GORBUROV

Mykolaiv

THE BONA VORONOVSKAYA SAVING MR ERNST

The article describes the bon, which on a par with the banknotes of the Russian Empire was in the commodity-money circulation on the territory of Voronovskaya economy of the German colonist A. Ernst in the late XIX – early XX centuries (today Voronovka village in Voznesensky district of Nikolaev region). There is no mention of this bon in previously published numismatic catalogs and directories used by the authors. Voronovskaya bon was described in this article at first.

Keywords: bon, badge, money, commodity, economy.

Е. Г. ГОРБУРОВ, К. Е. ГОРБУРОВ

г. Николаев

БОНА ВОРОНОВСКОЙ ЭКОНОМИИ ГОСПОДИНА ЭРНСТА

В статье рассказывается о боне, которая наравне с денежными знаками Российской империи находилась в товарно-денежном обращении на территории Вороновской экономики немецкого колониста А. Эрнста в конце XIX – начале XX вв. (сегодня с. Воронівка Вознесенского района Николаевской области). В изданных до этого нумизматических каталогах и справочниках, с которыми работали авторы, упоминание об этой боне отсутствует. Воронівська бона впервые описана в этой статье.

Ключевые слова: бона, жетон, деньги, товар, экономия.

Стаття надійшла до редколегії 01.11.2015